Dr. Kalmár László

1976. augusztus 2-án, életének 71. évében váratlanul elhunyt Kalmár László, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, az MTA Matematikai Logikai és Automataelméleti Tanszéki Kutatócsoportjának, a JATE Kibernetikai Laboratóriumának és a JATE Számítástechnikai Tanszékének nyugalmazott vezetője, Kossuth- és Állami-díjas, a The British Computer Society tagja, a Bolyai János Matematikai Társulat és a Neumann János Számítástudományi Társaság tiszteletbeli elnöke, a Munka Érdemrend aranyfokozat tulajdonosa. Elhunytával a magyar matematikai tudományt és a számítástudományt pótolhatatlan veszteség érte.

A szegedi tudományegyetem nevében búcsúzunk Kalmár László professzortól, annak az intézménynek a nevében, amelyhez egész tevékeny élete összeforrott, attól kezdve, hogy csaknem ötven esztendővel ezelőtt, néhány hónappal az egyetem elvégzése után fiatal tanársegédként megkezdte munkáját, életének utolsó percéig.

Életműve, mely ezalatt a fél évszázad alatt bontakozott ki, rendkívül sokoldalú. Mint tudós elsősorban a matematikai logika és annak alkalmazásai terén végzett vizsgálataival szerzett nemzetközi érdemet. Mint pedagógus tanárok, kutatók, programozó matematikusok nemzedékeit nevelte fel.

Húsz évvel ezelőtt Magyarországon nem létezett számítástudományi képzés, nem volt egyetlen számítógép sem, s néhány elszigetelt és nem kellőképpen méltányolt kivételtől eltekintve nem folyt semmiféle kibernetikai kutatás.

Ma üzemeinkben, intézményeinkben több mint 200 számítógépen dolgoznak azóta kiképzett szakembereink, iparunk maga is gyárt számítógépeket, egyetemeink évente több mint 100 programtervezőt és programozó matematikust bocsátanak ki, legalább hat kutatóhelyen több tucat tudományos munkatárs részvételével folyik kibernetikai-számítástechnikai kutatás — s ez az óriási fejlődés azzal kezdődött, hogy Kalmár László 1957-ben elkezdett kibernetikát tanulni és egyszersmind tanítani is, s az új tudományág jelentőségét felismervén más szakemberek támogatásával kiharcolta annak elismerését és megindította a számítástudományi képzést.

Oktató és tudománynépszerűsítő tevékenysége messze túlterjedt a matematikus képzésen: előadásokat tartott bölcsészhallgatóknak és fiatal nyelvészeknek matematikai nyelvészetből és annak a természetes nyelvekre való alkalmazásáról, orvosoknak a számítógépek hasznosításáról az orvostudományban — főképpen a diagnosztikában —, és középiskolásoktól kezdve mérnökökig minden érdeklődőnek kibernetikáról, matematikáról, számítógépekről, mindezt annyi lelkesedéssel, olyan színesen és meggyőzően, hogy hallgatóival sikerült megéreztetnie: amiről beszél, az épp olyan szép, mint hasznos, épp olyan érdekes, mint fontos.

Egyetemi előadásainak tárgyát a matematika legkülönbözőbb területeiről választotta. Előadott analízist, analitikus számelméletet, halmazelméletet, matematikai logikát, gépi programozást, gépi nyelveket, nem is beszélve speciálkollégiumairól.

Előadásait a tárgy kristálytiszta felépítése és a lényegláttatás jellemezte.

Élénk érdeklődéssel kísérte az általános és középiskolai matematika oktatás ügyét, a jó kezdeményezések ezen a téren is mindenkor számíthattak támogatására. Mindezt igen nagy terjedelmű társadalmi és mind országos, mind nemzetközi szintű tudományszervezési aktivitás egészítette ki.

Munkássága elismerésének külső jeleként 1950-ben a Kossuth-díj ezüst fokozatával, 1964-ben az Oktatásügy Kiváló Dolgozója címmel, 1965-ben és 1970-ben a Munka Érdemrend arany fokozatával, 1975-ben pedig az Állami Díj I. fokozatával tüntették ki, továbbá 1936-ban Kőnig Gyula jutalomban, 1958-ban Beke Manó Emlékdíjban részesült, 1970-ben megkapta a Szele Tibor Emlékérmet, 1975-ben pedig a József Attila Emlékérmet.

A matematikai tudomány, a hazai és nemzetközi tudományos élet, a magyar oktatásügy maradandóan őrzi Kalmár László munkás életének eredményeit.

Akik pedig ismerték őt, azoknak felejthetetlen marad emberi alakja. Személyiségének varázsa megszerezte neki az általános tisztelet mellé a népszerűséget kartársai, beosztottjai, tanítványai körében egyaránt. Példamutató az a közvetlen viszony, amelyet munkatársaival és tanítványaival nem is kiépített, hanem emberségéből fakadó természetességgel első pillanattól kezdve fenntartott. Lefegyverző egyszerűsége, derűs kedélye közismert volt és megnyerte számára az emberek szeretetét. Szívességgel párosult sodró energiája sok hasznos elgondolást segített révbe juttatni.

Nem gondoltuk, hogy ez a kifogyhatatlannak látszó energia ilyen hamar, ilyen hirtelen elapad. A skandináv matematikai kongresszusra előkészített előadását már nem ő fogja megtartani; a Nemzetközi Információfeldolgozási Szövetség munkabizottsága előtt, amelynek tagja volt, nem ő fog beszámolni a magyarországi kutatásokról, melynek anyagát összegyűjtötte; legújabb egyetemi jegyzetét nem ő fejezi be; és megíratlanul maradt ki tudja hány könyv, jegyzet, dolgozat, amelyek egy évtizedeken át szüntelenül járó rendkívüli agy legjelentősebb gondolatait lettek volna hivatva összefoglalni.

Búcsúzunk a tudós professzortól József Attila egyetemének állami és társadalmi szervezeteinek nevében. Emlékét megőrizzük s gondoskodunk annak megőrzéséről is.

DR. ANTALFFY GYÖRGY
rektor

Dr. Bárány Ferencné

Május 20-án még ott volt és aktívan részt vett a matematikus párcsoport tanévzáró ülésén, alig egy hónap múlva a matematikus—fizikus pártalapszervezet, majd néhány nappal később, az összevont taggyűlésen, a TTK-s alapszervezetek tagjai döbbenten adóztak egyperces néma felállással emlékének, mert 1976. június 20-án, 34 éves korában, meghalt dr. Bárány Ferencné — Lujzika — az Irinyi Kollégium nevelőtanára, az Egyetemi Pártbizottság tagja.

Személyében olyan elvtársunk távozott, aki már egyetemünk hallgatójaként, mint évfolyamának KISZ titkára, a mozgalom élvonalába tartozott. Az egyetem biológia—földrajz szakának elvégzése után néhány évig Hódmezővásárhelyen, illetve Makón tanított, tapasztalatokat szerzett az általános és középiskolai tanításban egyaránt. Ezekben az években — 1968-ban — lett az MSZMP tagja.

Az egyetemre való visszakerülése után nagy lelkesedéssel kezdett dolgozni mind a nevelés, mind a mozgalmi munka területén. Kimeríthetetlennek látszó energiakészletéből futotta a kollégiummal mint közösséggel való foglalkozás mellett, a hallgatókkal való egyéni törődésre, a szakmai, illetve egyéb magánjellegű problémák terén is. Személyes példája, tanárként szerzett tapasztalatainak átadása élményszerű, maradandó és így alapvető jelentőségű volt a leendő pedagógusok számára. Népszerű volt, nem tudott a kollégium folyosóin úgy végigmenni, hogy valaki meg ne állította volna, legtöbb estéje egy-egy kollégiumi szobában való beszélgetéssel telt el. Sok kollégista tekintette barátjának és példaképének.

Mindenki szívesen dolgozott Vele, mert természetes közvetlenséggel, vidámsággal erősített és ösztönzött. Érdeklődése mindenre kiterjedt, figyelmességéből mindenkinek jutott. Megbecsülte a kevésbé látványos aprómunkát és megbecsültette másokkal is.

Mozgalmi tevékenységének elismerését mutatták időszakos és állandó párt és társadalmi megbízatásai, funkciói. 1972-ben lett a TTK biológus—földrajzos MSZMP alapszervezet vezetőségi tagja, mint ifjúsági felelősnek fontos szerepe volt a KISZ alapszervezetek pártirányításában. Tagja volt a Pedagógusszakszervezet Egyetemi Bizottságának is. Munkája egyik legszebb értékelése, hogy 1975-ben a JATE MSZMP Pártbizottsága tagjává választották.

Hirtelen ment el. Még sokáig hiányozni fog közvetlensége, vidámsága, lelkesítő segítsége. Fiatalon ment el, de nem életmű nélkül: életműve beleolvad a közösségi alkotásba, eggyé ötvöződik mindazokéval akik a jövő pedagógusainak, természettudományi szakembereinek képzésében a legtöbbet tették.

Magyar Szocialista Munkáspárt József Attila Tudományegyetemi Bizottsága

Ahogyan ma tanítunk...

Június 28. és július 2. között a *Juhász Gyula Tanárképző Főiskola* rendezte meg a Bács-Kiskun, Békés, Csongrád, Pest és Szolnok megyei, valamint a Szeged városi tanács művelődésügyi osztályainak és a Pedagógus Továbbképző intézeteknek közreműködésével a *Tanárok VI. Nyári Akadémiáját.* A résztvevők az általános iskolák felső tagozatán oktató *matematika és testnevelés* szakos tanárok voltak.

A megnyitó ünnepségen *dr. Moholi Károly* főigazgató tanszékvezető főiskolai tanár köszöntötte a nyári akadémiára érkezett mintegy 130 tanárt. Ezt követően *Miklósvári Sándor* minisztériumi főtanácsos, az Oktatásügyi Minisztérium osztályvezetője tartott előadást a pedagógusok továbbképzésének időszerű feladatairól.

A nyári továbbképzés gerincét a matematikai tagozaton hét, a testnevelés tagozaton hat nagyobb témakörhöz tartozó előadás képezte. A filozófiai, pedagógiai, pszichológiai és egészségtani jellegű előadásokat mindkét tagozat számára meghirdették.

A tanfolyam öt napján az előadások mellett gyakorlati foglalkozásokat, vitákat, szabad program keretében pedig városnézést és kirándulásokat rendeztek a résztvevőknek.

Eddig a „hivatalos ismertetés". Vajon azok, akikért és akiknek immár hatodízben megrendezték, megszervezték a nyári akadémiát, hogyan vélekednek minderről?

Dr. Nagy Rezsőné tíz éve tanít testnevelést a jászkiséri általános iskolában, mégis először vesz részt nyári akadémián:

— Úgy gondolom, talán sok az elmélet, kevés a gyakorlat — mondja. — Általában túlzsúfolt a program, azokért a jegyzetekért, könyvekért is, melyekről itt hallunk (!), úgy kell „ellógni". De ez minden „rossz", amit erről a továbbképzésről elmondhatok. Kitűnőek, magas színvonalúak az előadások, s bizony nyolc-tíz évvel ezelőtt végzőknek különösen nagy szükségük is van erre, akárcsak az újabb szakirodalom megismerésére.

— A sok újat, ami az évek alatt, a szaktárgy tanításának, módszertanának fejlődése következtében kialakul, tanév közben nem könnyű elsajátítani, — teszi hozzá *Réz István*, a kunszállási általános iskola 1970-ben végzett testnevelés—földrajz szakos tanára. — Éppen ezért igen nagy szükség van erre a tanfolyamra, külön előnye, hogy kötetlen formában, vitákon, konzultációkon elmondhatjuk mi is véleményünket az elhangzottakról.

— Nagyon jó annyi év után visszajönni Szegedre — állapítja meg *dr. Török Istvánné*, aki 1967-ben végzett, s jelenleg matematikát tanít a szolnoki Abonyi úti általános iskolában. — Számomra különösen abból a szempontból jelentett sokat ez az öt nap, hogy még nem tanítottam az átmeneti matematika tanterv szerint, s így a jövőben azt próbálhatom meg, hogyan lehet a régi keretek között az itt hallott új módszereket alkalmazni.

— A napjainkban végbemenő tudományos-technikai forradalom gyors kibontakozása fokozott igényeket támaszt úgyszólván minden foglalkozással és hivatással szemben — foglalta össze a záróünnepélyen a rendezvénysorozat

öt napjának célját, tapasztalatait *dr. Moholi Károly*, majd így folytatta: — Ez tudományosan megalapozott és rendszeres önképzést tesz szükségessé. A továbbképzés különösen nagy jelentőségű a pedagógusok körében. Szent-Györgyi Albert ezt így fogalmazta meg: „Ahogyan ma tanítunk, olyan lesz a holnap."

Ehhez — azt hiszem — nem lehet többet hozzátenni.

D. L.

Az iskolai értékelés

Az Auditórium Maximumban július 15-én rendezett ünnepséggel nyílt meg a *XIII. Pedagógiai Nyári Egyetem* 10 napos eseménysorozata. A megnyitó közel 400 résztvevőjét *dr. Agoston György* tanszékvezető egyetemi tanár, a nyári egyetem igazgatója köszöntötte, elmondva, hogy az idei téma, az iskolai értékelés problémái jelenleg a közoktatásügy legaktuálisabb tennivalói, megoldásra váró feladatai közé tartozik. *Rónainé dr. Hanga Mária* oktatásügyi miniszterhelyettes bevezető előadásában a JATE Neveléstudományi Tanszékének munkáját, a TIT megyei szervezetének tevékenységét — amellyel az ország elismert pedagógus-továbbképzési fórumává tették a nyári egyetemet — méltatta. *Bányainé dr. Birkás Mária*, a városi tanács elnökhelyettese felszólalásában Szegednek az ország gazdasági és kulturális életében elfoglalt helyéről és szerepéről beszélt. — A megnyitó ünnepségen megjelent *dr. Németh Lajos*, az MSZMP megyei bizottságának titkára, *Deák Béla*, a városi pártbizottság titkára, *dr. Jeney Jenő*, a TIT főtitkárhelyettese és *Szabó G. László*, a megyei tanács elnökhelyettese is.

A nyári egyetem tíz napja alatt 16 referátumot hallgattak meg a résztvevők. Szó esett többek között az iskolai értékelés társadalmi és pedagógiai funkcióiról; az értékelés alapjául szolgáló egységes követelményrendszer kidolgozásáról; az osztályzat szerepéről az iskolai értékelésben; az érettségi vizsgák aktuális problémáiról; az értékelés és a személyiség fejlesztésének összefüggéseiről. Külön előadás foglalkozott az iskolai értékelés és vizsga hazai történeti tapasztalatainak összefoglalásával, a Szovjetunióban és a szocialista országokban alkalmazott értékelési módszerek összehasonlításával. Az ország jelentősebb pedagógiai műhelyeiben folyó kísérletekről is hallhattak a nyári egyetem résztvevői. Nagy érdeklődés kísérte az általános iskola alsótagozatán bevezetett osztályozás nélküli tanítás tapasztalatairól, illetve az új iskolai rendtartással összefüggő magatartás és szorgalom értékelésének eredményeiről szóló referátumokat.

A résztvevők egyetértettek abban, hogy az ellenőrzés és értékelés szükséges és nélkülözhetetlen része az iskolai munkának. Az értékelés sohasem lehet a megszégyenítés, vagy a megfélemlítés eszköze, hanem a tanulók képességeinek és személyiségének fejlesztését szolgálja, a pedagógusok és a gyerekek alkotó szellemű együttműködésének érvényesítésével. Megállapították, hogy ha ez az elv a meghatározó, akkor tulajdonképpen szinte mellékes, hogy milyen az értékelés formája. Leszögezték azonban, hogy a számszerű értékelést, az osztályzást ma még nem nélkülözhetjük iskoláinkban, csak kiegészíthetjük más formákkal (például a szöveges értékeléssel). A változatos formák egységes alkalmazásának módszereit a pedagógusoknak önállóan, szinte tantestületenként, a sajátos viszonyok figyelembevételével kell kialakítani.

Az idei nyári egyetemi kurzus a korábbi évekhez hasonlóan igen hasznosan, jól szolgálta a pedagógusok továbbképzését.